

Yeni Rusya'nın Yeni Misyonu

Prof.Dr. Sema Kalayciođlu

Rusya, Atlantik kıyılarından Pasifik'e kadar uzanan bir alanda, dünyanın en geniş ülkesi. 17.2 milyon kilometrekarelik topraklarında, 145 milyon insan yaşıyor. 1991 yılında Ukrayna, Belarus, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Ermenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Estonia, Latviya ve Litvanya'nın ayrılması ile küçülen geniş coğrafyasında, hala birbirinden çok farklı insan, kültür ve din gruplarını barındırıp, onları bir tür hassas denge içerisinde bir arada tutabiliyor.

Horasan Harcı mı? Demir Yumruk mu?

Halen 21 ayrı cumhuriyet, 6 federal bölge(Kray), 2 federal şehir, 1 özerk bölge ve 10 özerk alan olarak toplam 49 coğrafi bölgenin barındığı Rusya Federasyon'unda, resmi dil Rusça olmakla birlikte, etnik kimlik ve kültürlerin tercihi olan farklı, farklı diller de, eğitim ve öğretimin, ama en önemlisi günlük yaşamın birer parçası. Onca farklı insanı bir arada tutan bir **"horasan harcı"** var ise, bu, bazen demir yumruk, ama çoğu zaman yüzyılların o geniş topraklara serptiği gelenekten kaynaklanıyor olmalı.

Dini Demir Yumruk Emrinde Kullanmak da bir Gelenek mi?

Uzun Sovyet yıllarının baskı altında tuttuğu dinler, geri döndüğu 1990 lı yıllardan bu yana, Rusya'da yine zımnî bir vicdan özgürlüğü anlayışı ile radikalleşmediği ve siyasileşmediği sürece, büyük ölçüde laikleşmiş bir biçimde bir arada yaşıyor. Demir yumruk radikalleşmeye pek aman vermiyor. Hızını ait olduğu dağlık bölgelerde alamayıpta, dünyanın çeşitli yerlerine **"cihad"** için sıçradığında, Rusya bunu radikalleşmenin peşine düşme bahanesi olarak kullanıyor. Örneğin Suriye'deki varlığını böyle mazur gösteriyor. Dışarıya çıkıp da içeriye tehdit olacak odakların başını, dışarda ezmeye çalışıyor. Kendi geniş topraklarını savaş alanına çevirmekten sözüm ona böyle koruyor. Bununla birlikte, işine geldiğinde de kilisenin siyasi elini güçlendirip, ortodoks coğrafyasında, onu demir yumruk olarak kullanıyor.

Rekabetin Geleneksel Nedeni Olmayınca

Batı dillerine “rivalry” olarak giren rekabet sözcüğünün etimolojik kökeninde, “river”(ırmak) olduğunu zaten biliyor olabilirsiniz. “Riverain”(ırmakdaş), aynı su kenarını paylaşan insan topluluklarını betimleyen aynı kökten bir başka sözcük. Bu ortaklığın doğal olarak akıllara getirdiği ise su paylaşımının yarattığı rekabet ve çatışmalar. Ama her biri 10 kilometre genişliğinde 120.000 ırmağa ve irili-ufaklı 2 milyon tuzlu ve tatlı göle sahip Rusya Federasyonunda insanların su paylaşımı için rekabeti önemli bir rekabet olmamalı. Bununla birlikte “**voyvoda**”(su başı) bir su paylaşım otoritesi olarak, slav dilinde ortaya çıktı ise, Rusya’da tarihten bu yana, insanların bol olanı bile paylaşmakta zorluk çektiğini gözardı etmememiz gerek. Buna rağmen asıl paylaşım sorunlarının günümüzde, “oligark”ları yaratan doğal kaynaklarda odaklandığını da biliyoruz.

Altın Fırsatlar ve Yeni Rusya’nın Düşleri

Evet, Rusya Federasyonu halen yaklaşık 30 trilyon dolar olarak ifade edilen bir maden kaynağına sahip. Dünya petrolünün %17 si, doğal gazının %25, kömür yataklarının %6 sı batı ve doğu Sibiryaya ile Rusya uzak doğusunda, Sakalin yarım adasında toplanmış. Şimdi demir Sovyet yumruğunun devlete bahşettiği kaynak kullanma ve kullandırma hakları, yerini oligark’ların siyasi otorite ile güçlendirilen işletme hakkına dönüşünce, Yeni Rusya dinamikleri de, doğal kaynaklar üzerinden, yepyeni bir vecheye bürünmüş durumda.

Rusya’da altın, gümüş, platin, kobalt, bakır, nikel başta olmak üzere demir dışındaki kıymetli maden kaynakları, ülkenin geniş coğrafyasındaki ırmak boylarına eşit dağılmış. Dünyanın en büyük altın üreticileri sıralamasında başlarda gelmesi, zaman zaman altın standard’ına yalpalamak ihtiyacı duyan küresel para sistemine, hep bunu bir kez daha düşünme nedeni vermekte. Açıkçası, diğer maden kaynakları gibi altın da Rusya için hep bir fırsattır.

Dünya’nın Damı Olmadı. Bir de Çukuruna Bakmalı

Sovyetler Birliği, 1979 dan itibaren Afganistan’ı işgal etmişti. Herhalde dünyanın damını tutan her yere tepen bakar diye 1989 yılına kadar orada kaldı. Afganistan’ın komünist yönetimi ile işbirliği bile, mücahidin’in bileğini bükemedi.Sovyet’ler, güçlü tanklarına geçit vermeyen Afganistan’dan oldukça önemli yatırımlarını geride bırakarak çıktı. Mücahidin galip, Sovyetler mağluptu. Afganistan misyonu zaten belki Sovyet’lerin sonunu getiren en önemli

olaylardandı. Ama mirasçısı Rusya Federasyonu bundan ders almadı. Afganistan'dan çıktığı 1989 yılından sonra, kendini 20 küsur yılda topladı. İlişkilerini çeşitlendirdi. Eski dostlukları perçinledi. Ama, Yeni Rusya'nın ihtiraslarına topraklarındaki altın bile artık yetmemekte. Yüreğinde, Çarlık Rusya'sının bile yakalayamadığı altın fırsatları besleyen Yeni Rusya, Doğu Avrupa'dan çekmek zorunda kaldığı kollarını, şimdi yeniden Ukrayna'ya, Baltık Cumhuriyetlerine, ama en önemlisi Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya uzatmış durumda. Artık çilenin bitmediği Orta Doğu çukurunda kendine kalıcı bir yer edinmek için, yeni bir misyon buldu da.

Mücahidin Başka, Cihadçı Başka, Ama Yeni Rusya Bambaşka

Rusya artık Akdeniz ve Orta Doğu'da. Akdeniz gaz projelerinde, nükleer tesis tasarım ve ihalelerinde. Kıbrıs'ta, Irak'ta, İran'da, ama en önemlisi Suriye'nin her yerinde. Kırsalında, Kürt bölgesinde, merkezinde, bir türlü amacına ulaşmayan barış süreçlerinde. Suriye'deki deniz, hava ve kara üslerinde, İdlib'de, Afrin'de. Ulusal çıkar gerekçesi ile askeri olarak girdiği Suriye'deki, en önemli gerekçesi, cihadçılara aman vermemek.

Mücahidin bağımsızlık savaşçısıydı. Ama cihadçılar, Rusya'yı tehdit eden unsurlar. Rusya özellikle Rusya kökenli cihadçıları istemiyor. Ama aynı zamanda, kendisinin içinde bulunmadığı doğal gaz projelerini de doğrudan veya vekil kullanarak baltalamak istiyor. Sovyetler Afganistan'dan 10 yılda toparlanıp çıktı. Ama farklı farklı insan gruplarını yönetme geleneği de olan Yeni Rusya, ihtiraslı gelecek planları ile Suriye'den, Orta Doğu'dan ve hülasa Akdeniz çevresinden çıkmayacak. Arada sıkışıp kalmış varlığı ile Türkiye, Suriye askeri misyonu ve barış süreçlerindeki büyük ortağının, bu hesaplarını iyi tartıyor olmalı.